

A BRIC-ORSZÁGOK

MÉSZÁROS REZSŐ

THE BRIC COUNTRIES

Abstract

The abundance of the spatial, structural and inner-functional changes accompanies the history of the world economy. At the end of the 20th century, history got to a turning point again. The formation of the multipolar world order becomes possible just as new world formation economic formations. In 2001, Jim O'Neill recognized the role of emerging countries (Brazil, Russia, India and China) that had reached a fast economic growth. It is worth to take into account the role of these countries in connection with future of the global economy. These countries were denominated by O'Neill – from their initial letters – as the BRIC countries. According to the projections, the world economic role of the BRIC countries is essential as they may become the leading countries of the world economy over the next 50 years. Nowadays the BRICs are a kind of world economic „joint interests“. This study presents the development process from the theory of Jim O'Neill to the events of the cooperation.

Keywords: BRIC countries, economic growth, world economy

Bevezetés

A világgazdaság történetét végigkísérik a térbeli, szerkezeti és belső funkcionális átalakulások. Ezeket a történelmi méretű – hol gyors, hol lassú – átalakulásokat a különböző tudományterületek több, gyakran egymástól eltérő szakaszok szerint elemzik. Az azonban kétségtelen, hogy a változásokat, átalakulásokat több irányból lehet megközelíteni és sok tényezővel lehet leírni. Az átalakulások rendkívül érdekes fordulatot vettek a 20. század végén és ez új helyzetet teremtett a 21. század számára is.

Megszűnt a Szovjetunió és ezzel szétesett a kétpólusú világrend. Ezt követően egyre inkább érzékelhetővé vált, hogy az Egyesült Államok már nem az egyetlen nagyhatalma az új világrendnek (talán pontosabb úgy fogalmazni, hogy az Egyesült Államok már nem képes az új világrend egyértelmű vezető hatalma lenni). Több pólusú világrend kezdett kialakulni, sőt a közelmúltban megszülettek az első elképzelések a pólus nélküli világrendről is. Számos, a világ helyzetével, elsősorban annak gazdasági problémáival foglalkozó és a legfejlettebb országokat magába foglaló csoport jött létre: G5, G6, G7, G8, stb. Ismert, hogy ma már a G20 az a csoport, amely a fontosabb nemzetközi problémákat megtárgyalja és amelyben már a legfejlettebb „feltörekvő” országok is helyet kapnak. A közeli jövőre azonban érvényes lehet egy újabb G2 kialakulása, amelyben az Egyesült Államok és Kína a két erőpólus (KUTASI G. 2010).

Ebben a folyamatban sok új, a gazdasági világszervezetekhez vagy regionális integrációkhoz nem köthető formáció alakult. Közöttük volt négy ország, *Brazília, Oroszország, India és Kína*, amelyek már az 1990-es évtized végén különleges fejlődést mutattak. JIM O'NEILL, a londoni Goldman Sachs Befektetési Bank közgazdásza felismerte ezt a helyzetet és a 2001-ben megjelent, nagy feltűnést keltő tanulmányában *BRIC*-országoknak nevezte el ezt az országcsoportot (a mozaikszó az országok angol nevének kezdőbetűiből áll) (O'NEILL, J. 2001).

A teljes képhez hozzátartozik, hogy a BRIC-fogalom megalkotása után nem sokkal O'NEILL és munkatársai meghatároztak még további *tizenegy országot*, amelyeknek – véleményük szerint – kedvező adottságokkal rendelkeztek és esélyük volt a tartós gazdasági

növekedésre. A tizenegy ország nem fejlettségi sorrendben a következő: Banglades, Egyiptom, Indonézia, Irán, Mexikó, Pakisztán, Fülöp-szigetek, Nigéria, Dél-Korea, Törökország és Vietnám. A 2000-es évek elején a tizenegy ország közül négy állt a figyelem középpontjában: Mexikó, Indonézia, Dél-Korea és Törökország. Ez a négy ország szinte már a BRIC-országokkal együtt mérhető, azonosítható volt. Nagyon sok hasonlóság kötötte össze ezt a nyolc országot (pl. nagy létszámú lakosság, jelentős szintű fejlődés, gazdasági siker és megbízható üzleti kapcsolatok).

Jim O'Neill megközelítése

A Goldman Sachs Bankház közzéadta az 1990-es évek globális gazdasági fejlődési folyamataiból kiindulva felfigyelt arra, hogy a nagy, növekvő (feltörekvő) piacgazdaságokban a reál GDP-növekedés meg fogja haladni a G7-csoportba tömörült országokét. 2000 végén a BRIC-országokban, az amerikai dollárban mért vásárlóerő-paritás alapján a BRIC csoport részesedése a világ GDP-jéből megközelítette a 23,3%-ot. O'NEILL feltételezte, hogy a következő tíz év során a BRIC-országok súlya – különösen Kínáé – a világ GDP-jében nőni fog, ami fontos kérdéseket vet fel ezen országok fiskális és pénzügyi politikájának globális gazdasági hatásáról is. Ezzel összefüggésben arra az álláspontra jutott, hogy fel kell hívni a világ gazdasági intézkedéseit hozó fórumainak figyelmét arra, hogy néhány szervezetet újra kell rendezni. Értette ezt például a G7-re (Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Japán, Franciaország, Kanada, Németország, Olaszország), hogy képesek legyenek befogadni az új szerveződések.

A világgazdaság nagyságát elemezve O'NEILL észrevette, hogy az nagyon eltérő értékeket mutathat az alkalmazott mérési technikától függően. Vagyis a világgazdaság relatív nagysága attól függ, hogy a folyó GDP-értékek alapján számoljuk-e, vagy a vásárlóerő-paritást vesszük figyelembe. Japán kivételével a legtöbb G7 ország aktuális abszolút gazdasági nagysága alig különbözik egymástól. De a kép nagyon megváltozik, ha a jelentős feltörekvő piacgazdaságokat is bevonjuk az elemzésbe. Különösen jó példa erre Brazília, Oroszország, India és Kína (1. táblázat).

1. táblázat – Table 1

A világgazdaság nagysága
The size of the world economy

G7 és a BRIC-országok	GDP (vásárlóerő-paritáson) 2000 évi US\$	arány a világ összesből %	GDP (aktuális árak) 2000 évi US\$	arány a világ összesből %
Egyesült Államok	9963	23,98	9963	33,13
Kína	5230	12,59	1080	3,59
Japán	3319	7,99	4760	15,83
India	2104	5,06	474	1,58
Németország	2082	5,01	1878	6,25
Franciaország	1458	3,51	1289	4,29
Egyesült Királyság	1425	3,43	1417	4,71
Olaszország	1404	3,38	1077	3,58
Brazília	1214	2,92	588	1,96
Oroszország	1120	2,70	247	0,82
Kanada	903	2,17	699	2,33
Világ	41552	100,00	30.073	100,00
Ebből G7	20555	49,00	21.082	70,00

Forrás: Jim O'Neill 2001

Látható például, hogy a négy BRIC-ország közül Kína, Oroszország és India gazdasága több mint háromszor nagyobb értéket mutat a vásárlóerő-paritás súlyozás alkalmazásakor, mintha egyszerűen csak a reál GDP-t vennék figyelembe. A vásárlóerő-paritást alapul véve a 2000. év végi US-dollár értékekkel számolva a GDP adatok alapján tulajdonképpen Kína volt a második, India volt a negyedik legnagyobb gazdaság a világon és mind a négy BRIC ország gazdasága nagyobb volt, mint Kanadáé.

A 21. század első évtizedére O'NEILL négy forgatókönyvet dolgozott ki a BRIC-országok és a G7 országok vizsgálatára (alapvetően a GDP és az árfolyambecslés volt a meghatározó szempont a 2000. év végi, valamint a 2001–2002. évi adatok alapján, vásárlóerő-paritás konverziókat is alkalmazva):

- az „A” forgatókönyv szerint egyszerűen extrapolálta a jövőbeli nominális GDP becsléseket azt feltételezve, hogy a valutaárfolyamok ugyan azon a szinten lesznek, mint 2000 végén. Ebben az esetben az a nagyon érdekes, hogy Kína az ötödik legnagyobb gazdaság lesz, de a BRIC-országok összevont aránya is 12%-ra emelkedik.
- a „B” forgatókönyv elképzelése az, hogy a GDP becslések értékeit szintén átváltják, de ezúttal a Goldman Sachs Bankház által kidolgozott dinamikus, globális megközelítésű egysúlyárfolyam modell (GSDEER/GSDEEMER) segítségével. Ez azt jelenti, hogy egyfajta tisztességes piaci árfolyambecsléseket használtak. Ebben a modellben a BRIC-országok összevont súlya 9,1%-ra nő.
- a „C” forgatókönyvnek az a lényege, hogy a 2000. év végi árfolyamot használják, amely feltételezi, hogy a 2001–2002. évi nominális GDP tíz évig folyamatos lesz. Tehát valójában azt feltételezi, hogy a 2001–2002. évi gazdasági helyzet az azt követő tíz évben megismétlődik, vagyis a relatív nominális GDP növekedés magasabb a BRIC-országokban mint a G7 országokban. E forgatókönyv szerint Kína a harmadik, a BRIC-országok összevont súlya pedig 14,2%-ra emelkedik.
- a „D” forgatókönyv is a nominális GDP növekedéssel kapcsolatos, csak inkább vásárlóerő-paritás konverziókat alkalmaz. A forgatókönyv szerint Kínának egészen kiemelkedő szerep jut, több mint kétszer akkora gazdasági súlya lesz, mint Japának és nagyobb lesz, mint Franciaország, Németország és Olaszország együttvéve. A BRIC-országok összevont súlya 27% lesz.

Jellemző, hogy már 2001-ben előre jelezhető volt mind a négy forgatókönyv alapján, hogy a BRIC-országok relatív súlya a 14,2%-ról (vagy 23,3%-ról) a 2001-es US-dollár árfolyamon számolva is 27%-ra nő a vásárlóerő-paritás alapján. Mindegyik forgatókönyvben Kína vezet a BRIC-országokat, de a másik három BRIC-ország aránya is észrevehetően nő a G7 országokhoz képest. Ezért O'NEILL szerint a G7 csoportot „fel kell javítani” és a hatékonyabb globális intézkedések meghozatalának érdekében helyet kell adni benne a BRIC-országoknak is. Fel kell tennünk a kérdést, hogy a BRIC-országok egyáltalán részt akarnak-e venni ebben a G9-nek nevezett „klubban”, lévén társadalmilag, gazdaságilag, politikailag, de a természeti, környezeti adottságaikat tekintve is nagyon különböznek egymástól (O'NEILL, J. 2001).

Egy lehetséges jövőkép 2050-ig

A „BRIC-országok” kifejezés a közgazdasági szakirodalom és a szaksajtó egy részében hamar népszerű lett, olyannyira, hogy 2003-ban a Goldman Sachs Bankház újabb, nagy érdeklődést kiváltó tanulmányt jelentetett meg a BRIC-országok 2050-ig tartó jövőjéről (WILSON, D. 2003). WILSON munkája nem az egyetlen, hiszen sok tanulmány foglalkozik a

BRIC-országok várható fejlődésével. Talán a legismertebb HAWKSWORTH, J. és COOKSON, G. (2006) értekezése, de a Goldman Sachs Bankház honlapján (www.gs.com) a legújabb kutatási eredmények is olvashatók.

WILSON tanulmánya azért is érdekes, mert egyrészt 2003-ban publikálta, másrészt más tényezőket vont be a vizsgálatba és árnyaltabb elemzést készített, mint O'Neill. Azt állította, hogy 2050-ig Brazília, Oroszország, India és Kína gazdasága sokkal erőteljesebb hajtóereje lehet a világgazdaságnak, mint a 21. század első éveiben. A következtetések bonyolult számítások eredményei, amelyekben több faktort használt a növekedési és a fejlődési folyamat leírására: a GDP-értékeket, a demográfiai becsléseket, a tőkefelhalmozódás modelljét, a termelékenység növekedésének modelljét, az egy főre eső jövedelmet, a valutamozgásokat is figyelembe vette. Az összehasonlítás alapját a 2003-as G6 országok (Egyesült Államok, Japán, Németország, Franciaország, Olaszország, Egyesült Királyság) hosszú távú elképzelései képezték.

Az elemzés eredményei meglepőek, mondhatni megdöbbentőek voltak. Vagyis – mindent egybe véve – 2003-ban úgy látták, hogy 2039-re a BRIC-országok nagyobb gazdasági erővé válhatnak, mint a G6 országok. Az indiai gazdaság már 2032-ben megelőzheti Japán gazdasági teljesítményét, Kína pedig 2041-ben megelőzheti az Egyesült Államok gazdaságát. Hozzá kell tenni, hogy ezek optimista elképzelések és többnyire sikeres fejlődést feltételeznek, néhány megállapítás mégis fölöttébb érdekes.

Az eredményekből megrajzolható út felveti egy drámaian más, differenciáltabb világ képét, amelyben egyértelműen kifejeződik a világgazdaság súlypontjának áthelyeződése, az új erőközpontok gyors fejlődése (Kína, India). Az elemzés legfontosabb megállapításai az alábbiak szerint foglalhatók össze:

- A következő 30–50 évben Indiának van a legnagyobb esélye a leggyorsabb növekedésre: mindent figyelembe véve azonban ezen időszak alatt a BRIC-országok növekedésében jelentős lassulás lesz megfigyelhető 2050-re. India is csak 3% körüli növekedési rátát mutat majd.
- A demográfiai hatások fontos szerepet játszanak majd a világ globális változásaiban. Ezek a hatások még a BRIC-országokon belül is nagyon eltérőek lesznek. A népességben belül a munkaképes korosztály hanyatlását általában későbbre teszik, mint a fejlett gazdaságokban, de a feltételezések szerint gyorsabban megy végbe Oroszországban és Kínában, mint Indiában és Brazíliában,
- A BRIC-országokban a növekvő árfolyam jelentős mértékben hozzájárulhat az US-dollárban kifejezett GDP-hez. A vizsgált időszak során az US-dollárban kifejezett GDP-ben történő növekedés egyharmada származhat a növekvő valutából, másik kétharmad pedig a gyorsabb növekedésből.
- Az elkövetkező 50 évben Brazília GDP-növekedési aránya eléri a 3,6%-ot. Brazília gazdasága 2025-re meg fogja előzni az olasz gazdaságot, 2031-re a francia gazdaságot, 2036-ra az Egyesült Államok és Németország gazdaságát.
- Kína GDP-növekedési rátája 2020-ban 5%-ra esik vissza a tervezett 8,1%-ról. A 2040-es évek közepén tovább lassul és 3,5% növekedés várható. Ennek ellenére a magas befektetési arányok, a nagy munkaerő és az állandó konvergencia miatt 2041-re Kína a világ legnagyobb gazdasága lesz.
- India GDP-növekedési rátája ez idő alatt (a következő 50 évben) 5% fölött marad. 2032-re túlszárnyalja Japán gazdaságát és meg van a lehetősége annak, hogy US-dollárban számítva a 35-szörösére növelje az 1 főre eső nemzeti jövedelmét.
- Oroszország növekedési esélyeit fékezi a csökkenő népességszám, de az erős konvergencia-ráták még előnyösek is lehetnek. 2050-re az ország 1 főre jutó GDP értéke feltehetően a legmagasabb lesz a BRIC országok közül és a G6 országokéhoz lehet

majd hasonlítani. Oroszország gazdasága 2018-ban megelőzi az olasz gazdaságot, 2024-ben a francia gazdaságot, 2027-ben az Egyesült Királyság gazdaságát és 2028-ban a német gazdaságot.

- A BRIC-országok befektetési portfóliókban mért súlya nagymértékben növekedhet. A nemzetközi tőkeáramlások számukra igen kedvezően alakulhatnak.
- A BRIC-országok növekedési lehetőségei feltehetően élénkítő, a fejlődést segítő hatással lesznek az adott térség országaira is. 2050-ben Ázsia egészen különleges helyzetben lesz, lévén a BRIC-országok közül három Ázsiában van. Kína gyors növekedésének rendkívül erős befolyása van és lesz a térség országaira. A BRIC többi országa gazdaságának hasonló lehetőségei vannak és ez elsősorban a kereskedelmi partnerekkel való együttműködésben csúcsosodhat ki (WILSON, D. 2003).

A tények tükrében

A BRIC formálisan – a tagországok külügyminisztereinek hosszú előkészítő munkájának eredményeként – csak 2009. június 16-án alakult meg az oroszországi Jekatyerinburgban. A fogalomalkotás és a megalakulás között eltelt kilenc évben tömérdek vita, számos kérdés és egyre szélesebb körű érdeklődés kísérte és kíséri jelenleg is a BRIC tevékenységét, befolyását, világgazdasági helyét és szerepét. Ha a BRIC-országokat összehasonlítjuk, több markáns különbséget is észrevehetünk:

Brazília a világ ötödik legnagyobb országa, hatalmas természeti erőforrásvagyonnal és a világ nyolcadik legnagyobb gazdasági potenciáljával rendelkezik. A világkereskedelem egyik meghatározó szereplője. Az ország a 20. században erős iparosodási folyamaton ment át, az ezredforduló óta feltörekvőként elismert ország mostani helyzetét és kilátásait nehéz értékelni a múltban végbement folyamatok megértése nélkül. Az 1970-es, 1980-as években ugyanis olyan események történtek – például az importhelyettesítő iparosítás rossz döntései, olajválságok, eladósodás –, amelyeknek a következményei ma is érezhetők. Ezeknek a kezelése csak az 1990-es évek elején kezdődött el (KUZENKOW J. 2010). A reformok eredményeként 2007-ben mért fejlődési ráta elérte a 6%-ot, amelyet a 2008-as gazdasági válság kedvezőtlen hatása sem állított meg, s 2009 második felében a fejlődés továbblendült. Az ország vonzó a befektetők számára. Brazília azonban nagy társadalmi problémákkal terhelt ország (pl. egyenlőtlen jövedelemelosztás, szegénység, diszkrimináció). Brazília fejlődését a gazdaság modernizációjának tartós megvalósulása és regionális, valamint globális kapcsolatrendszere, pozíciói határozzák meg.

Oroszország a világ kilencedik legnépesebb országa. Az ország fejlődési potenciálját tekintve két tényezőre alapozhat a világgazdaságban. Az egyik tényező a hatalmas méretű természeti erőforrás, a másik tényező a munkaerő viszonylag magas képzettségi szintje. A Szovjetunió szétesése nagy változásokat hozott a volt köztársaságok helyzetében. Lényegében véget vetett a volt Szovjetunió területén a központi tervezésre épült specializációnak. Elvesztett a térség országainak belső piaca, valamint a többi köztársaság nem kapta meg többé azt a szubvenciót, amelyet Oroszország az 1980-as évek végén juttatott (SIMAI M. 2006). Az orosz gazdaság az elmúlt évtizedben sokkal nyitottabbá vált, mint azelőtt volt. Az orosz vezetés erőfeszítéseket tesz arra, hogy a gazdaság sokrétűbb legyen. Az ország legfontosabb gazdasági partnere az Európai Unió, kapcsolatrendszere az Egyesült Államokkal politikai okok miatt mindmáig hiányos. A 2008-as gazdasági válság az országot rendkívül súlyosan érintette. Az állami, hatalmas válságkezelő csomagoknak köszönhetően a gazdaság 2009 második felében lassú növekedésnek indult.

Oroszországnak a világgazdaságba történő teljes beépülése, integrálódása még hosszú időt vesz igénybe. Ezen a téren fontos körülmény – a BRIC szempontjából is –, hogy tizennyolc év várakozás után, 2010. december 16-án tagja lett a WTO-nak. Oroszország is jelentős társadalmi nehézségekkel küzd (pl. emberi jogok kérdése, szervezett bűnözés, korrupció, drog- és emberkereskedelem, öregedő társadalom).

India a világ második legnépesebb országa. A világgazdasági kapcsolatok bővítése már az 1980-as években elkezdődött, de az igazi nyitás az 1990-es években indult el, amikor India a külföldi beruházások legfontosabb célpontja lett Kína és az Egyesült Államok után. 1991-ben átfogó és radikális piaci reformokat vezettek be, aminek eredményeként az azt követő tíz évben a gazdaság átlagos évi növekedése 6%-ra emelkedett. Ezt a viszonylag mérsékelt növekedésgyorsulást az akkori ázsiai pénzügyi válsággal magyarázták. A következő öt évben azonban az évi növekedési ütem már megközelítette a 9%-ot (SURÁNYI S. 2010). A 2008-as gazdasági válság India gazdaságát kisebb mértékben rázta meg, mint a fejlett országokét. Erős fiskális és monetáris ösztönzésnek köszönhetően lényegében stabil maradt a pénzügyi rendszer. A válságot követően mérséklődött az infláció, így 2009-ben már ismét 6,5%-os növekedést mutatott a gazdaság. India rendkívül súlyos társadalmi problémákkal küzd. Közöttük legsúlyosabb talán a túlnépesedés, valamint az, hogy a lakosság 40%-a a nyomorszint alatt él. A helyzet valamelyest javul, de az ebből keletkező gondok még mindig léteznek (pl. környezetszennyezés, szociális feszültségek, szegénység, korrupció, szervezett bűnözés).

Kína különleges képességű, rendkívüli történelmi pályát befutó ország. SZAJP SZABOLCS és TÖRÖS ÁGNES (2010) írásukban MARK LEONARD (2008) találó mondatait idézik: *„Egy ötezer éves kultúrával rendelkező országról van szó, amely napjainkban a világ legnagyobb népességű, egyik legnagyobb területű, második legnagyobb gazdaságú, hosszú távon az egyik legnagyobb gazdasági-növekedést produkáló, a világ legnagyobb agrár-népességével és egyúttal legnagyobb internetközösségével rendelkező, az egyik legnagyobb szennyezőanyag kibocsátó, de ugyanakkor a világűrbe űrhajót küldő országa. Kína következő harminc éve várhatóan a folytatódó belső átalakulás mellett a világgazdaságot és a világpolitikát is alapjaiban fogja megváltoztatni. Kína „reformprogramjának” első harminc éve főleg arról szölt, hogy Kína csatlakozni fog a világhoz; ... A következő harminc év arról fog szölni, hogy a sokkal magabiztosabb Kína hogyan alakítja át saját képére a világot.”* A kínai fejlődési és átalakulási folyamat tudatos reformok sorozatával valósul meg. A gazdaságpolitikai nyitásnak a két célja az volt, hogy egyrészt erősítse a nyugati tőke vonzását, másrészt elősegítse az exportra épített növekedést – mindezt a sajátos kínai rendszer keretei között. A GDP növekedésében ciklikusság figyelhető meg. Kiegyensúlyozott, tartós fejlődés tulajdonképpen 1990-től van, ebben az időszakban viszont igen magas, évi átlagban több mint 9%-os gazdasági növekedést ért el az ország. A kiemelkedő gazdasági eredmények ellenére Kína súlyos belső gazdasági és társadalmi feszültségekkel küzd. Alacsony a belső kereslet, így erősen függ a külföldi felvevőpiacoktól. A 21. századi „világ műhelyében” – ahogy Kínát manapság egyre többen nevezik – nagyok a régiók közötti fejlettségbeli és jövedelembeli különbségek, egyes régiókban nagyon gyors az előregedés. Emellett sok súlyos, megoldandó társadalmi és politikai probléma is van (pl. általános a korrupció, a gazdasági bűnözés, emberjogi problémák halmozódtak fel, határviták vannak).

Az IMF-re és a Reuters-re hivatkozva a HVG 2010 augusztusában izgalmas táblázatot közölt a BRIC-országokra vonatkozóan (2. táblázat).

2010-ben a G7 országok lényegesen kisebb GDP-növekedést értek el nemzetközi összehasonlításban. Átlagosan 3% alatt volt a GDP növekedési rátája ezekben az országokban, Olaszországé például alig haladta meg az 1%-ot. A BRIC-országok gyors növekedést

A BRIC országok 2010-ben
BRIC countries in 2010

	Brazília	Oroszország	India	Kína
GDP*	1,5 trillió (8.)	1,2 trillió (12.)	1,3 trillió (10.)	5,3 trillió (2.)
GDP/fő**	8200 (60.)	8700 (52.)	3100 (164.)	6600 (128.)
Növekedés	7,5%	4,5%	8,6%	10,5%
Gazdasági szerkezet				
ipar	25%	35%	28%	27%
mezőgazdaság	6%	5%	17%	40%
szolgáltatások	69%	60%	55%	33%

Forrás: HVG, 2010. aug. 21. 8.o. (zárójelben a világranglistán elfoglalt hely)

* adatok dollárban

** adatok dollárban GDP/fő vásárlóerő-paritáson

mutattak, ami többek között arra is visszavezethető, hogy a világ összes valutatartalékának közel 40%-át birtokolják (igaz ennek csaknem háromnegyede Kínáé). Kétségtelen, hogy a világgazdasági súlyuk (befolyásuk) egyre növekszik.

A BRIC-országok egyre növekvő szerepére más tényezők is utalnak. Talán a legérdekesebb megközelítés a *kreatív gazdaság* helyének, szerepének, alakulásának fölvetése a BRIC-országokban. A kreatív gazdaság pontos meghatározása nem egyszerű, a fogalom – időben és tartalomban is – hosszú utat járt be a kulturális gazdaság definíciójától a Richard Florida-féle *kreatív osztály* fogalmáig. A kreatív gazdaság dinamikus fejlődése bizonyos társadalmiszerkezeti átalakulásokat is előidézett a városokban, így Florida szerint az emberiség fokozatosan belép a „kreatív korba” (KOVÁCS Z. – EGEDY T. – SZABÓ B. 2011). Egyébként a „kreatív gazdaság” kifejezést – amely a kreativitás és a gazdasági helyzet közötti kapcsolatról szól – JOHN HOWKINS írta le először 2001-ben, majd ezután terjedt el széles körben. Tizenöt kreatív iparágat sorolt bele a művészetektől a tudomány és a technológia tágabb területéig. Az UNCTAD (az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Világkonferenciája) 2008-as álláspontja szerint viszont a „kreatív gazdaság” kialakuló fogalom, amely kreatív eszközökön alapul, ezáltal potenciálisan gazdasági növekedést és fejlődést idéz elő. Továbbá átfogja a technológiával, a szellemi tulajdonnal és a turisztikai célokkal átszőtt gazdasági, kulturális és szociális nézőpontokat is.

A tudás alapú gazdaság és a kreatív gazdaság fogalma között sok a hasonlóság, ami azért lényeges, mert a 21. században már egyre fontosabbá vált a kreatív áru jelenléte a világkereskedelemben. Ma már a fejlett gazdaságok kreatív árukkal való világkereskedelmének túlsúlyáról beszélhetünk. A termékek zöme zenei és audiovizuális termék, nyomtatott média, vizuális művészeti termék, valamint új média és dizájn. A feltörekvő országok, például a BRIC-országok számára elsősorban a művészetek és a kézművesség adja a kreatív termékek fontos csoportját, de az ipari fejlődés specializációjának erősödésével más termékek is felsorakozhatnak ezek mellé. A BRIC-országok szempontjából nagyon fontos, hogy a kreatív termékek piacán is minél erőteljesebben jelenjenek meg. Elsősorban Kína fejlődése kiugró a kreatív termékek exportja terén, de India gyorsan fejlődő kreatív gazdasága is a fejlett országok versenytársává válhat ezen a téren. (GRYZKA, M. 2010). Ha az UNCTAD kreatív gazdaság fogalmát jobban figyelembe vesszük, akkor a BRIC-országok, de más feltörekvő országok is nagyobb súllyal képviselhetik magukat a kreatív termékek világpiacán.

Az együttműködés útján

A BRIC-országok csoportja különös csoportosulás. Egészen széles skálán mozog a vélt nemzetközi jogi besorolásuk. Vannak, akik formális világgazdasági szervezetnek tartják, mások csoportnak, megint mások érdekegyesülésnek. Nagyon sok szakértő még mindig BRIC-országoknak nevezi a világ országainak ezt a körét. Az igaz, hogy korábban soha nem alkottak szervezetet, még csak valamiféle enyhe szerveződést sem és székhelyük sem volt, ahogy ma sincs. Ennek ellenére egyre fontosabb szerepet játszanak a világgazdaság fejlődésében. Ezt is felismerve a BRIC-országok keresték és keresik a konkrét együttműködés lehetőségeit, formáit. Bár a külügyminiszterek már 2006 óta rendszeresen tartanak nem hivatalos találkozókat annak érdekében, hogy egyes kérdésekben lehetőleg közös álláspontot képviseljenek az ENSZ Közgyűlésben, a formális kapcsolatfelvételre elég későn, csak az évtized végén, 2009-ben került sor. A négy ország elnöke 2009. június 16-án találkozott először az oroszországi Jekatyerinburgban. Ezt követően felgyorsultak az események. A következő csúcstra Brazíliavárosban került sor 2010. április 16-án, a harmadik elnöki szintű találkozó a kínai Szanyaban (Hainan tartomány) volt 2011. április 11-én. Erre az értekezletre meghívták a Dél-afrikai Köztársaság elnökét is, mivel időközben ezt az országot is felvették, így az elnevezés most már BRICS lett.

Az eddigi csúcstalálkozók világossá tették, hogy a BRIC-országok komolyan gondolják azt, hogy a világgazdaságban betöltött szerepük növekedése következtében az új világrend kialakításában nagyobb részvételt akarnak. A találkozók témái lényegében ezt az elképzelést konkretizálták. Rendszeresen értékelték a globális gazdaság helyzetét, különös tekintettel a fejlődő, feltörekvő országok problémáira. Az országok vezetői politikai célként jelölték meg, hogy nagyobb befolyásra törekcsenek az ENSZ-ben, a Kereskedelmi Világszervezetben (WTO), a Világbankban és a Nemzetközi Valutaalapban (IMF). Ennek érdekében támogatják azokat a reformokat, amelyek ezen intézmények mélyreható és gyors átalakítását szolgálják. Véleményük szerint egy diverzifikáltabb, stabilabb nemzetközi gazdasági, pénzügyi rendszerre is szükség van és hangsúlyozták a stabil valuta szükségességét. Figyelemre méltó határozat volt a BRIC-együttműködés fontosságának a kiemelése is. Ennek érdekében egy belső információs rendszert, valamint egy összekötő csoportot hoztak létre. A csúcsertekezleteknek fő témái között a fejlődő világ nemzetközi reprezentációjának és a klímaváltozásnak a kérdései is szerepeltek.

Összefoglalás

A 20. század végén, a kétpólusú világrend megszűnésével új irányok és új formációk jelentek meg a világgazdaságban. JIM O'NEILL, a *BRIC-országok* kifejezés megalkotásával nagyon fontosat tett. 2001-ben rámutatott arra, hogy van négy fejlődő ország, amely különösen gyors gazdasági növekedést ért el és ezt a körülményt a globális gazdaság jövőjével kapcsolatban is érdemes figyelembe venni. A BRIC-országok a 21. század első évtizedében is lényegesen magasabb növekedési arányt produkáltak a fejlett országoknál, mintegy igazolva ezáltal a korábbi előrejelzéseket. A BRIC-országok államfői 2009-ben megtartották első csúcsertekezletüket és 2010-ben új taggal bővült az országok köre. A BRICS napjainkban egyfajta világgazdasági csoportosulás, amelynek világpolitikai céljai is formálódnak. Az, hogy a BRICS világgazdasági „szárnyalása” meddig tart, a tudományos megalapozottságú előrejelzések ellenére sem lehet tudni. Bizonytalan jövőképek állnak előttünk, de ezek közül négyet talán mégis érdemes felvázolni. Az első szcenárió természetesen az,

hogy a BRICS-országok világgazdasági nagyhatalmak lesznek és létszámuk is növekszik. A második jövőkép szerint Kína veszi át a világgazdaságban a vezető szerepet. A harmadik jövőkép az új G2-t vetíti előre az Egyesült Államok és Kína erőpólus szerepkörével. A negyedik jövőkép azt valószínűsíti, hogy a jövőben a világregend még differenciáltabb lesz a mostaninál, amely még számos új világgazdasági formáció kialakulásának lehetőségét kínálja. Ez természetesen a BRICS későbbi összetételét is érintheti.

MÉSZÁROS REZSŐ
SZTE TTK Gazdaság- és Társadalomföldrajzi Tanszék
mrezso@geo.u-szeged.hu

IRODALOM

- GRYCZKA, M. 2010: Changing role of BRIC countries in technology-driven international division of labor. – BEH, Prag. 2. pp. 89–97.
- HAWKSWORTH, J. – COOKSON, G. 2006: The World in 2050. – PricewaterhouseCoopers, London. 43. p.
- KOVÁCS Z. – EGEDY T. – SZABÓ B. 2011: A kreatív gazdaság földrajzi jellemzői Magyarországon. Tér és Társadalom. 1. pp. 42–62.
- KUTASI G. 2010: Régiók és piacok a világgazdaságban – általános körkép. – In: BLAHÓ A. – KUTASI G. (szerk): Erőközpontok és régiók. – Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 15–33.
- KUZENKOW J. 2010: Brazília. – In: BLAHÓ A. – KUTASI G. (szerk): Erőközpontok és régiók. – Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 264–282.
- O'NEILL, J. 2001: Building Better Global Economic BRICs. – Global Economics, 66. Goldman Sachs Global Economics Website (<https://www.gs.com>) 14 p.
- SIMAI M. 2010: Az orosz föderáció a XXI. század nemzetközi rendszerében. – In: BLAHÓ A. – KUTASI G. (szerk): Erőközpontok és régiók. – Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 202–221.
- SURÁNYI S. 2010: India, a felemelkedő regionális hatalom – kihívása Kínával szemben – India világgazdasági szerepe. – In: BLAHÓ A. – KUTASI G. (szerk): Erőközpontok és régiók. – Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 222–248.
- SZAJP SZ. – TÖRÖS Á. 2010: Kína. – In: BLAHÓ A. – KUTASI G. (szerk): Erőközpontok és régiók. – Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 157–201.
- WILSON, D. 2003: Dreaming With BRICs: The Path to 2050. – Global Economics, 99. Goldman Sachs Global Economics Website (<https://www.gs.com>) 16 p.